

yönetimsellik fikrini de ele alır (bkz. 2008: 91-95). Foucault, (reel) sosyalizmin “özerk bir yönetimsellik” icat edemediğini, aksine liberalizm ve polis devletinin geliştirmiş olduğu mekanizmalarla bağlantısını sürdürdüğünü ileri sürer. “Gerçek” sosyalizme dair o yanıt bekleyen soru ve metinlerinin okunup yorumlanmasının önemi, hakiki bir sosyalist yönetim sanatının yokluğunu gösterir: “Eğer, liberalizme asla sormadığımız şu yersiz ‘doğru musun, yoksa yanlış mı?’ sorusunu sosyalizme yöneltmek konusunda güçlü bir eğilime sahipsek, bunun nedeni, tam da sosyalizmin içsel bir yönetimsel usallıktan yoksun olmasıdır” (2008: 93).⁷

Foucault’nun Hipotezi

Yönetimin analitiği, devletin oluşumu ve özneleş(tir)meye ilişkin ikili bir perspektiften “yönetimselliğin tarihi”nin tarihsel-politik yeniden inşasının ötesine geçen çok daha önemli bir kuramsal ilerlemeye işaret eder Foucault’nun çalışmasında. Yönetimsellik, yorumcular tarafından haklı bir şekilde Foucault’nun –üçkatmanlı kuramsal bir yerdeğişimine yol açan– iktidar analitiğine ilişkin “anahtar bir kavram” (Allen 1991: 431) ya da “kafa karıştırıcı bir terim” (Keenan 1982: 36) olarak görülmektedir. Birincisi, yönetimin analitiği, iktidara iliş-

⁷ Yalnızca birkaç yıl sonra, François Mitterand’ın 1981’de Fransa Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte Foucault “yönetim tarzında bir Sol mantık” umut ediyordu (2000c: 455).

kin olarak uzlaşa ya da şiddete odaklanan perspektiflerin ötesinde bir bakış önerir; ikincisi, iktidar ile tahakkümü ayırmaya yardımcı olur; üçüncüsü, politika ile etik arasındaki ilişkileri açık hale getirir. Şimdi, bu üç boyutun her birini sırayla ele alalım.

Tutum Olarak Yönetim

Yönetim sorunsalı, Foucault'yu yeniden iktidarın analitiğine yöneltir. Foucault, artık iktidarın her şeyden önce bir rehberlik ve “*Führung*”*, yani öznelerin olası eylem alanını şekillendirip düzenlemek olduğuna vurgu yapar. Rehberlik olarak iktidar kavramı, uzlaşa ya da düzenlemelerin ya da şiddete başvurmanın devre dışı bırakılması manasına gelmez; aksine –iktidar ilişkilerinin “kaynağı” ya da “temeli”nden ziyade “öğeleri” ya da “araçları” olan– diğer şeylerin arasında yönetimin vasıtaları olarak yeniden formüle edilen uzlaşa ya da baskıya işaret eder (Foucault 2000a: 340-342). Foucault, yaşamının son yıllarına doğru, 1970’li yılların ortasında ileri sürdüğü gerek hukukî gerek savaşıçil iktidar kavrayışının “iktidar ilişkilerinin özgülüğü”nü (a.g.e.: 340) açıklamakta yetersiz kaldığının farkına giderek daha çok varmıştı. “Nietzsche’nin hipotezi”yle bir karşıtlık oluşturmak amacıyla önerdiğim “Foucault’nun hipotezi”nin asıl ayırt edici noktası, bir uzlaşının koşullarını ya

* (Alm.) Yönlendirme –ç.n.

da kabullenmenin önkoşullarını sorgulamasıdır. Sonuç olarak, yönetimsellik kavramı bir yandan rıza ve irade, öte yandan da fetih ve savaş sorunsalının ötesine geçen kuramsal bir hamleyi temsil etmektedir: “İktidara özgü bu ilişki, bu nedenle ne şiddet ne mücadele ne de iradi sözleşmeler (bunlar en iyi ihtimalle ancak iktidarın aracı olabilir) alanında aranmalıdır; dahası, bu ilişki tekil bir eylem tarzında, yani *ne savaşımlı ne de hukukî* alana giren yönetimde aranmalıdır” (a.g.e.: 341; italikler bana ait).

Foucault’ya göre iktidar ilişkileri tutum* ya da daha ziyade “tutumların yönlendirilmesi” olarak nitelenebilir ve bir iktidar ilişkisini rıza ve zordan ayıran düşünümsellik ve ilişkisellik uğrağı tam da burasıdır: “Belki de ‘tutum’ teriminin muğlak doğası, iktidar ilişkilerinin özgüllüğünü açıklamakta en iyi yardımcılarından biridir. ‘Yönlendirme’, aynı zamanda (değişen katılık derecelerindeki zorlama mekanizmalarına göre) hem başkalarına ‘yol gösterme’ [*conduire*] hem de az çok açık bir olanaklar alanı içerisinde tutum alma [*se conduire*] biçimidir. İktidarın uygulanması, ‘tutumların

* Foucault, burada Fransızcadaki “conduire” sözcüğünün ikili anlamı üzerinden bir oyun oynuyor. Bu sözcük, bir yandan “yönlendirmek”, “bir tarafa doğru götürmek” anlamına gelirken, öte yandan “davranmak”, “tutum almak” (“se conduire”) anlamına geliyor. Kısacası, sözcük burada hem başkalarını hem de kendi davranışlarını yönlendirme anlamı taşıyor. Sözcüğün isim haliyse “tutum” veya “davranış” anlamına geliyor. Çeviride yeri geldikçe andığımız karşılıkları kullanacağız. –ç.n.